

*Мирјана Цукавац,
Секретар Сјољногтрговинске арбитраже
при Привредној комори Југославије, Београд*

UDK 347.918

Арбитража са више странака (Multy – Party Arbitration)

Резиме

Аутор анализира арбитражу са више странака, као једну врсту арбитражу у којој учествују више од две странке у својству суарничара. Основни принципи сваке арбитраже са више странака је да све странке које учествују у поступку морају бити странке из арбитражног уговора. Аутор ипак анализира формирање арбитражног већа у две различите ситуације арбитраже са више странака. Прва или типична ситуација је када постоји само један уговор између више странака са једном арбитражном клаузулом. Правила неколико арбитражних институција предвиђају различита решења за ову ситуацију. У другом случају постоје два или више повезаних уговора између више странака са две или више арбитражних клаузула. У ипак којој ситуацији најлогичније би било поједини више поступака у један поступак и ипак уштеде време и новац, избећи опасности од доношења противречних одлука и поједини већу ефикасности. Стајање више арбитражних поступака у једну арбитражу са више странака могуће је само под условом сагласности свих странака.

Кључне речи: *арбитража са више странака, суарничари, стајање поступака*

О арбитражи са више странака говоримо у случајевима када је у арбитражни поступак укључено више лица у својству парничних странака то јест супарничара. Иако се нека решења којима је регулисан институт супарничарства у грађанском поступку могу применити и у поступку пред арбитражом, арбитража у којој се појављује више странака има и неких својих специфичности, што завређује посебан осврт.

1. Арбитражно и грађанско супарничарство – сличности и разлике

Супарничарство постоји када више лица учествује у поступку у својству парничне странке. Активно супарничарство постоји ако у поступку учествује више лица у својству у тужиоца а пасивно ако учествују у својству туженог. Ако се у обе страначке улоге појављује више лица ради се о обостраном супарничарству.

Када је у питању поступак пред арбитражом, неопходно је да сви супарничари буду везани арбитражним уговором. Не би постојао ниједан разлог у прилог тези да странка у арбитражном поступку може бити неко треће лице које није везано арбитражним уговором. Свако друго решење водило би неоправданом проширењу граница арбитражног уговора.¹⁾ При томе без значаја је да ли се ради о материјалном или формалном супарничарству премда из саме природе једног односно другог супарничарства произилази да се путем арбитражне клаузуле може засновати једино материјално супарничарство а путем компромиса и једно и друго.²⁾

Уколико би се ипак пред арбитражом поставило питање учешћа у поступку, било у својству тужиоца било у својству туженог, поред странке из арбитражног уговора и трећег лица које није везано арбитражним уговором може се прихватити став Познића да је неопходан пристанак како самог трећег лица, тако и обе странке и арбитра.³⁾ Интересантно решење ове ситуације дато је у члану 22(1)(x) Правила лондонског Међународног арбитражног суда од 1.01.1998. год.⁴⁾

И у арбитражном, као и у судском поступку може се засновати тзв сукцесивно супарничарство – када уместо првобитне јединствене парничне странке ступе више њених универзалних или сингуларних сукцесора. Такође је могуће и алтернативно супарничарство - када се тужи алтернативно више туженика тако да се тужбени захтев истиче против друго, треће или даље туженог под условом да се не

1. Наведени став је општеприхваћен у арбитражној теорији и пракси. Код нас *Познић*, Границе арбитражног уговора, рад за стручно саветовање "Арбитражно решавање међународних привредних спорова", Београд, 18-20. новембар 1987., стр.8
2. Материјално супарничарство је супарничарство које извире из заједнице у правима или из заједнице у обавезама или из истог чињеничног и правног основа (*idem jus, idem factum*). Веза међу супарничарима заснована је на прописима материјалног права и постоји и пре покретања панице. Код формалног супарничарства постоје сродни, односно слични правни или стварни односи (*simile jus, simile factum*) али веза између супарничара не постоји пре покретања парнице, већ се заснива тек заједничким подизањем тужбе од стране више лица или против више лица.
3. *Познић*, наведено дело, стр 8

усвоји против претходно тужених, при чему сам тужбени захтев против свих тужених не мора бити исти.

Друго питање које се поставља је с обзиром на разлику између с једне стране обичног и обичног и јединственог супарничарства односно обичног и нужног супарничарства.

Код обичног супарничарства сваки супарничар је потпуно самосталан с обзиром на своје радње и пропусте, против сваког супарничара се може водити посебан поступак и у односу на свакога донети различита одлука. Пошто је сваки супарничар потпуно самостална странка у арбитражном поступку није неопходно да сви супарничари буду и странке из арбитражног уговора – арбитража се може спровести и само у односу на једног или више њих који су закључили арбитражни уговор – за друге ће бити надлежан редован суд.

Другачија ситуација је када су у питању јединствено и нужно супарничарство. Јединствено супарничарство постоји када се по закону или због природе правног односа спор може решити само на једнак начин према свим супарничарима због чега се они сматрају јединственом парничном странком. Уколико сви јединствени супарничари нису закључили арбитражни уговор већ само неки од њих, арбитражни поступак би се хипотетички могао спровести и донети арбитражна одлука само у односу на оне супарничаре који су потписали арбитражни уговор. Оваква ситуација неизоставно рађа проблеме и не препоручује се али у пракси није немогућа. Пошто је арбитражна одлука правоснажна али само међу странакама питање које се поставља је да ли би спор био ауторитативно пресуђен и у односу на јединственог супарничара који није закључио арбитражни уговор и није учествовао у арбитражном поступку. Према Познићу, одговор би био позитиван уколико је парница пред арбитражом окончана пре евентуалне парнице коју би водили други

4. Наведени члан 22(1) гласи: “Осим ако се странке у било које доба писмено не споразумеју друкчије, арбитражно веће је овлашћено, по захтеву странке или по свом нахођењу али у оба случаја пошто странкама да разумну могућност да изразе своје гледиште:
(х) да дозволи, искључиво на захтев странке, да се једно или више трећих лица умеша (to be joined) у арбитражу у својству странке, уз услов да се свако такво треће лице, као и странка која је поставила захтев, о томе писмено сагласили, те да после тога донесе једну коначну одлуку или одвојене одлуке, у погледу свих странака које су на тај начин укључене у арбитражу.”
Тумачењем наведене одредбе долази се до закључка да, према Правилима Лондонске арбитраже, арбитражи могу одобрити укључење трећег лица у својству супарничара чак и када се супротна странка томе противи. Довољан је само пристанак трећег лица и једне странке. Наведена одредба односи се на спајање, консолидацију поступка, која је доста честа у англосаксонском праву па чак и када је у питању арбитража. За разлику од САД где право да консолидују поступак пред једном институцијом имају само државни судови, новим Правилима Лондонске арбитраже ово право је дато и арбитражима, јер се у члану 22(2) изричито предвиђа: “Сматра се да су се странке, сагласивши се са арбитражом по овом Правилнику, сложиле да се не обраћају ниједном државном суду или другој судској власти за било какву меру коју могу добити од арбитражног већа по члану 22(1) осим уз писмену сагласност свих страна.”

супарничари пред редовним судом.⁵⁾ Уколико би се парница пред редовним судом окончала пре арбитражне парнице доношењем правоснажне судске пресуде, судска пресуда би дејствовала и према супарничару који није учествовао у парници пред судом. У супротном, постојао би ризик да се донесу две одлуке, судска и арбитражна које би на различит начин решиле исти правни однос. С обзиром да је арбитража независан орган као и да спровођење арбитражног и судског поступка чак и не мора бити везано за једну земљу ни оваква ситуација хипотетички не би била немогућа у пракси.

Када је у питању нужно супарничарство, односно правни однос који је јединствен и недељив раздвајање поступка не би било могуће јер би значило губитак стварне легитимације било у арбитражном било у судском поступку. Због тога сви нужни супарничари морају бити странка из арбитражног уговора и према свима се мора спровести јединствен поступак пред арбитражом. У противном, арбитражни уговор који закључе само неки од нужних супарничара не би био пуноважан.

Без сумње је да од квалификације карактера правног односа, односно права и обавеза странака, зависи да ли се ради о јединственом, нужном или обичном супарничарству. Одговор ће и у овом случају дати арбитражи. Постојање солидарних или кореалних обавеза од стране правне теорије одавно је квалификовано као основ за заснивање обичног, а не јединственог супарничарства.⁶⁾

И у пракси СТА је доследно спровођено становиште да се на основу солидарности може засновати само обично супарничарство, та да се сходно томе у односу на сваког супарничара може водити посебан поступак. Као пример из праксе може се навести одлука у спору Т- 63/84, донета 24. марта 1997.год. где је тужени приговорио надлежности арбитраже због непуноважности арбитражног уговора наводећи да је тужилац тужбом морао обухватити и фирму "М" која се придружила уговору у другој допуни основног уговора потписаног између тужиоца и туженог. Према мишљењу туженог, тужени и фирма "М" као саговорачи морају бити заједно пасивно легитимисани у овом спору и тужилац је морао тужбом да обухвати и предузеће "М". Пошто то није урадио, арбитражна клаузула је изгубила правну снагу. Надлежност СТА не постоји јер "М" није потписала уговор са арбитражном клаузулом. Тужилац је оспорио приговор ненадлежности СТА и позвао се на арбитражну клаузулу коју је потписао тужени. Сматрао је да је његово право да тужи оба предузећа али да може да тужи и сваког од њих посебно, што је и учинио. Арбитражи су одбили приговор ненадлежности СТА уз следеће образложење:

"Свој приговор ненадлежности Арбитраже тужени је засновао на тврђњи о неваљаности арбитражне клаузуле. Према несјорном чињеничном стању уз туженог се у другој допуни уговора као изјоручилац придружила и фирме "М", које није била уговорна страна у Основном уговору и првој допуни тог уговора. На

5. Познић, наведено дело, стр. 8

6. Тужбени захтев може бити одбијен у односу на оне солидарне дужнике којима је тужилац дуг опростио или одложио исплату док ће против осталих бити усвојен. Види код: С.Зуљлиа, Грађански парнични поступак ФНРЈ, Загреб 1957, стр. 395

основу ипога иужени смайра да је арбитражни уговор садржан у основном уговору пресиао да важи. Проширено веће није прихватило ово схваћање.

Заузимајући сивановишиће да се ради о односу (о ишићању надлежности) који представља инститиуцију парничног иосиуика, Проширено веће је нашло да у смислу чл.39 Правилника о СТА се у овом случају имају преузети одредбе југословенског права (одредбе наведеног Правилника односно Закона о парничном иосиуику).

Као претходно ишићање у смислу чл. 12 Закона о парничном иосиуику Проширено веће је само решило ишићање које сада у материју материјалног права ипо које се односи на солидарне обавезе дужника. Ово са разлога ишио су иужени и предузеће “М” иосиали солидарни дужници тужиоца иошио се ради о уговору у привреди, а солидарности у оваквим случајевима се претипосиавља сем ако сипранке нису оиклониле солидарности (чл. 413 Закона о облигационим односима-ЗОО)

Према члану 414 сив.1 ЗОО сваки дужник солидарне обавезе, иако у овом случају и иужени, одговара ивериоцу за целу обавезу и иужилац може захтевати иужбом њено испуњање од кога хоће. Према ишоме, обавеза из основног уговора, у овом случају да иужени ирисијаје на арбитражно суђење осиала је на снази без обзира на ирисиуићање “М” уговору као солидарног дужника.

На основу изложеног Арбитражно веће закључује да је арбитражна клаузула прихваћена у Основном уговору од сипране иуженог у свему иуноважна и да је ирисиуићање “М” као солидарног дужника у уговорни однос који је иосиојао између парничних сипранака без иицијаја на ваљаности сипорног арбитражног уговора”.

2. Арбитража са више странака и образовање арбитражног трибунала

Арбитраже у којима се у својству тужиоца или туженог појављује више лица у својству супарничара све су чешће у пракси.⁷⁾ У модерној економији преовлађују сложене операције у којима учествује мноштво субјеката. Појава више лица у својству странака нарочито је честа у уговорима из области грађевинарства, међународних финансија, joint-venture и конзорцијум уговорима. У случајевима да спор по основу таквих уговора дође пред арбитражу арбитражна теорија⁸⁾ је дефинисала две могуће ситуације:

7. У прошлој деценији око 25% случајева из праксе ICC арбитраже били су случајеви арбитраже са више странака. Наведено према: *Serge Gravel, Arbitrage multipartite et pluralite d arbitrages, Bulletin de la Cour Internationale d Arbitrage de la CCI, Vol.7/No 2 Decembre 1996.* стр. 45

8. *S. Gravel, ibid; A. Redfern, M.Hunter, Law and Practise of International Commercial Arbitration, London 1999.* стр. 59

- прва, типична ситуација “арбитраже са више странака” је ситуација у којој је спор произашао на основу једног уговора између више странка који садржи једну арбитражну клаузулу

и

- друга, атипична ситуација је ситуација тзв. “више арбитража” односно “више уговора” где је више странака закључило више уговора који се базирају на истом или сличном чињеничном стању са више арбитражних клаузула. У овом случају ради се о спајању (консолидацији) више арбитражних поступака у један арбитражни поступак са више странака.⁹⁾

а) Један уговор, једна арбитражна клаузула

Учешће на страни тужиоца или туженог више лица у својству супарничара у принципу не би требало да представља проблем за арбитражни поступак. Но показало се супротно. У пракси међународних арбитража више странака на страни тужиоца или туженог биле су третиране у погледу образовања арбитражног трибунала као једна јединствена странка која је позивана да изабаре заједничког арбитра. Уколико сви супарничари не би успели да се усагласе око одређеног лица које би било именовано за њиховог заједничког арбитра, орган именовања именован би заједничког арбитра независно од предлога сваке странке. Супротна странка је слободно бирала свог арбитра а два арбитра странака би именовали трећег као председника арбитражног трибунала. Ово решење садржи и члан 29 Правилника СТА од 25.10. 1997. год. под називом “Заједнички арбитар” који гласи: “Ако се у једном спору појављују као тужиоци или туженици више странака, оне ће се претходно споразумети о избору заједничког арбитра. Ако се не споразумеју у роковима предвиђеним овим Правилником, арбитра именује председник Арбитраже.”

Међутим, чувени случај *Dutco* из праксе ИСС арбитраже значио је напуштање овакве праксе што је довело до уношења посебног решења у одредбе нових правила ИСС арбитраже из 1998. год. којима се регулише избор арбитра у случају арбитраже са више странака. Став ИСС арбитраже следиле су и неке друге значајније међународне арбитраже приликом доношења својих нових правила.

У случају *Dutco Construction Co. Ltd (Dutco) v. Siemens AG and BKMI Industries Lagu GmbH*¹⁰⁾ радило се о уговору о конзорцијуму који су закључиле три наведене фирме којим је било предвиђено да ће БКМИ бити на челу конзорцијума и једини одговоран према наручиоцу посла, једној фирми из Султаната Оман. Сматрајући да његови саговорачи нису извршили своје обавезе *Dutco* је покренуо поступак

9. О спајању поступака у ситуацији када је између истих странака закључено више уговора којима је регулисана једна јединствена трансакција тзв. “groupes des contracts” ситуација где се не ради о више странака већ више уговора између истих странака види код: *Мирјана Цукавац*, Арбитража и везани уговори, Право и привреда бр 5-8/2002. стр. 211-216

10. Одлука Касационог суда Француске од 7. јануара 1992. *Revue d arbitrage* 1992.520 коментар *Bellet* и *Journal de droit international* 1992 стр 707 коментар *Ch Jarrosson*.

против Siemens-а и БКМИ пред ИСС арбитражом. Иако је био у питању један уговор, тужилац је истицао један тужбени захтев према првотуженом а други према друготуженом, значи радило се о обичном супарничарству. Према арбитражној клаузули из уговора, арбитражни трибунал су сачињавала три арбитра. ИСС Секретаријат је позвао тужене да именују заједничког арбитра. Тужени су то и урадили али је потом Siemens приговорио саставу арбитражног трибунала истичући да је био лишен права да именује сопственог арбитра. Арбитражни трибунал је одбио приговор. Siemens је повео судски поступак. Апелациони суд Париза је одбио тужбу Siemensа за поништај, али је Касациони суд Француске по жалби преиначио одлуку Апелационог суда са образложењем да “*принцип једнакости странака у именовану арбитра саида у јавни поредак*”. Тај принцип, према мишљењу Касационог суда, захтева да све странке буду у једнаком положају при именовану арбитра што у овом случају није поштовано јер је било три странке од којих су тужени требало да именују само једног арбитра док је тужилац сам именован свог арбитра. Тужилац је у спору имао један захтев према првотуженом а други према друготуженом и у суштини радило се о два спора због чега се једнакост између странака мора ценити о односу на сваку странку посебно а не у односу на више тужиоца или тужених посматраних као аутономни ентитет. Само у случају да постоји изворна заједница интереса између две или више странака у односу на другу странку када се у ствари ради о арбитраже са две а не са више странака, странке могу заједнички да именују арбитра, што није постојало у *Dutco* случају. Уколико постоји сумња треба претпоставити да је обавеза више странака да заједнички именују арбитра пре искључена него допуштена.

Као што се може видети Касациони суд Француске је у образложењу *Dutco* пресуде направио разлику између обичног и јединственог супарничарства кад је у питању принцип једнакости у именовану арбитра али дајући у сваком случају предност начелу једнаког третмана странака у односу на начело права странке да именује арбитра.

Од доношења *Dutco* пресуде (почетак 1992. год) па све до ступања на снагу нових ИСС правила (1. јануар 1998. год.) која садрже посебну одредбу за случај арбитраже са више странака пракса ИСС суда се у случајевима постојања арбитраже са више странака колебала од решења да уколико се супарничари не сложе око именовану заједничког арбитра цело арбитражно веће буде именовано од стране суда па до раздвајања поступка на више поступака како би се омогућило сваком учеснику да именује свог арбитра чиме би се испоштовао и један и други принцип, али без сумње на штету принципа економичности поступка.¹¹⁾

У арбитражној теорији одлука *Dutco* и на њој заснована потоња пракса ИСС суда је наишла на различите коментаре.¹²⁾ Но било како било у одредбама члана 10 својих нових Правила из 1998. год. под називом “Више странака” ИСС арбитража је у потпуности применила став Касационог суда из случаја *Dutco* а то је да уколико више лица било на страни тужиоца било на страни туженог не успеју да постигну сагласност око именовану заједничког арбитра ни супротна странка неће

моћи да именује свог арбитра већ ће орган именовања изабрати цело арбитражно веће.¹³⁾ Истоветно решење предвиђа и члан 8 Правила Лондонског међународног арбитражног суда од 1.01.1998. год (LCIA). Нова Правила о арбитражи Института трговинске коморе Стокхолма од 1. априла 1999.год. предвиђају флексибилније решење јер Институт као орган именовања има дискреционо право да процени да

11. У пракси ИСС арбитраже забележени су и случајеви где су арбитраи одлучили да се има извршити раздвајање поступка и са сваком странком водити посебан поступак. Тако у једном ИСС случају у уговору о формирању конзорцијума које су закључиле три странке била је унета стандардна ИСС клаузула која је гласила: “*Сви спорови у вези уговора који се не реше на пријатељски начин између странака биће коначно решени у складу са Правилима о концилијацији и арбитражи Међународне трговинске коморе од стране три арбитра именована у складу са правилима.*” Арбитражни трибунал, конституисан на основу овако стипулисаних арбитражних клаузула, је путем прелиминарне одлуке одлучио да арбитражна клаузула не представља довољан основ за организовање арбитраже са више странака зато што странке нису јасно нагласиле да желе да се спор расправи од стране једног арбитражног трибунала и тужилац је позван да са сваким туженим води посебан поступак. Случај наведен према: *С. Гравел*, наведено дело, стр. 46
У једном другом ИСС случају такође је извршено раздвајање поступка у спору проишлом из једног уговора. Зајмодавац је наиме једном тужбом тужио и главног дужника и солидарне јемце. Солидарни јемци су захтевали да изврше именовање свог арбитра, различитог од арбитра кога је именовао главни дужник. Суд је, позивајући се на принцип једнакости странака прокламован пресудом *Dutco* раздвојио поступак на два поступка. (Наведено такође према *С. Гравел*, наведено дело, стр. 48). Нема потребе истицати колико је оваквим потезима ИСС суда тужилац био доведен у неповољан положај по основу вођења два паралелна поступка базирана на истом уговору и истом чињеничном стању, поготову што је био дужан да уплати значајна средства за покривање трошкова две арбитраже. Осим непотребног трошења времена и новца вођење посебних поступака може резултирати доношењем инконзистентних арбитражних одлука што је свакако недопустиво.
12. Д. Митровић сматра да став француског суда у *Dutco* случају не би требало да буде универзално прихваћен те да је питање како би у истој ситуацији одлучили судови у другим државама, који би можда дали првенство фундаменталном праву странака на избор арбитра. При томе, занемарена је околност да више тужених могу да инсценирају несагласност приликом именовања арбитра да би онемогућили другу страну да именује свог арбитра. Такође се пренебегава и чињеница да су тужени имали право да заједнички именују арбитра али да то право нису искористили. *Добросав Митровић*: Међународна трговинска арбитража данас, у Зборнику Међународна привредна арбитража- Стање и перспективе, Београд 1997, стр. 25
13. Члан 10 Правила о арбитражи Међународне трговинске коморе (ИСС) од 1. јануара 1998. год гласи:
 1. У случају више тужилаца или тужених и ако је арбитража подвргнута тројици арбитра, тужиоци заједнички, односно тужени заједнички одређују једног арбитра за потврђивање према одредбама члана 9.
 2. У недостатку заједничког одређивања или било каквог другог споразума између странака о начинима конституисања арбитражног трибунала, Суд може да именује сваког од чланова арбитражног трибунала и да одреди једног од њих за председника. У овом случају Суд је слободан да изабере свако лице које сматра способним да делује као арбитар, примењујући правила члана 9 када то сматра пригодним.

ли околности сваког појединог случаја арбитраже са више странака оправдавају именоване целог арбитражног трибунала од стране Института.¹⁴⁾

б) Више уговора, више арбитражних клаузула

У овом случају арбитраже са више странака ради се о више повезаних уговора између више лица кроз које се по правилу реализује једна сложена пословна операција. Као школски пример се узимају уговори у грађевинарству закључени између наручиоца посла и главног извођача и између главног извођача и подизвођача. Сваки од тих односа, иако су повезани истим или сличним чињеничним стањем по правилу се расправља у посебном поступку. Општеусвојено мишљење је да се само уз изричиту сагласност странака може извршити спајање више поступака пред арбитражом у један поступак у који ће бити укључено више странака, чиме се више “обичних” арбитража претвара у једну вишестраначку арбитражу.

Механизам спајања је у суштини исти било да се ради о спајању више поступака проистеклих по основу више уговора између истих странака било да се ради о спајању више поступака између различитих странака, изузев што ће у овом другом случају производ бити арбитража са више странака са свим својим специфичностима.¹⁵⁾

Но консолидовање више арбитража у једну арбитражу са више странака може бити такође суочено са проблемом конституисања арбитражног већа.

Тако у једном спору из праксе ИСС арбитраже¹⁶⁾ радило се о два уговора која су два различита подизвођача склопила са главним извођачем и започета су два независна арбитражна поступка иницирана од стране сваког подизвођача посебно против главног извођача. Затим су се странке сложиле да се поступци споје и образује арбитражно веће које ће сачињавати четири арбитра, три арбитра странака и председник трибунала. Странке су се такође писмено договориле да ће глас председника арбитражног већа имати одлучујући утицај у случају поделе гласова приликом већања и гласања што је било у складу са чланом 19 тада важећих Правила ИСС из 1988. год. (сада члан 25 став 1 нових Правила из 1998.год.). У овом случају ИСС суд се нашао први пут у ситуацији да разматра ваљаност образовања арбитражног трибунала састављеног од парног броја арбитра. С једне стране ИСС

14. Члан 16 Правила од 1.04.1999.год. под називом “Број арбитра и начин њиховог именовања” у ставу 3 који се односи на арбитражу са више странака предвиђа: “У случају да на једној страни постоји више странака а за решавање спора је надлежно арбитражно веће, више тужилаца заједнички и више тужених заједнички ће именовати једнак број арбитра. Уколико једна страна пропусти да изврши именовање, именовање ће за њу извршити Институт. Уколико околности то оправдавају, Институт може именовати цело арбитражно веће, уколико није нешто друго уговорено између странака.”

15. Иако се спајање поступака у арбитражи у највећем броју земаља може извршити искључиво уз сагласност обе странке ипак постоје правни системи (САД, Холандија, Хонг Конг) где суд може дозволити спајање поступака и у случају када једна од странака није сагласна. Више о томе код М. Цукавац, наведено дело, стр 210

16. Случај приказан према С. Гравел, наведено дело, стр. 51

суд је имао да одговори на питање да ли је тако формиран арбитражни трибунал сагласан са националним законом сваке од странака као и са законом Француске, као места седишта арбитраже, а са друге стране да ли је у сагласности са ИСС Правилима. На сва ова питања питања добијен је позитиван одговор¹⁷⁾ и ИСС суд је потврдио избор арбитражног трибунала састављеног од четири арбитра.

У овом случају из праксе ИСС је сагласно договору странака испоштован и принцип једнакости странака у именовану арбитра и право сваке странке да именује арбитра. Међутим, да је императивним правилом места седишта арбитраже утврђено да број арбитра мора бити непаран (на пример члан 472 став 1 југословенског ЗПП-а, члан 10(1) Закона о арбитражи Индије, члан 6 Закона о арбитражи Португалије и други) странке се не би могле договорити о именовану парног броја арбитра. Друго је питање шта ће се десити уколико се странке не договоре о начину именовања арбитра, иако су се договориле о спајању поступака. У том случају према мишљењу аутора не би било проблема да се примене одредбе правила институционалне арбитраже о именовану арбитра као када је у питању било која арбитража са више странака – чињеница да се до овакве арбитраже дошло спајањем поступака не би имала утицај.

Међутим у правним системима где је дозвољено да суд може одредити консолидацију, по правилу суд ће и одредити начин формирања арбитражног већа.¹⁸⁾

3. Солидарни дужник и јемац као супарничари пред арбитражом

У складу са принципом да се надлежност арбитраже одређује и лимитира арбитражним уговором, општеприхваћен је став да арбитражни уговор не дејствује према јемцу ни солидарном дужнику, уколико ови њиме нису обухваћени.¹⁹⁾ Иако је сасвим јасно да тужилац у жељи да што боље обезбеди наплату свог потраживања тежи да у судски поступак укључи што већи број лица управо је једна од основних разлика између арбитражног и судског поступка та што у арбитражном

17. ИСС суд је констатовао да арбитражни трибунал састављен од четири арбитра није у супротности са француским јавним поретком у делу који се односи на међународну арбитражу док је случај обрнут када је у питању унутрашња арбитража јер француски Нови закон о грађанском поступку изричито забрањује арбитражу са парним бројем арбитра.

18. Тако у спору *Compania Espanola de Petroles SA v. Nereus Shipping SA* радило се о поморском уговору о најму бродова. Компанаја Nereus, као агент власника више бродова је закључила уговор са фирмом Hidesa о закупу бродова у циљу превоза нафтних производа из Персијског залива у различите земље Европе. Compania Espanola de Petroles је гарантовала испуњење уговора о закупу. Избио је спор и Nereus је покренуо истовремено арбитражу и против Hidesa и против Compania Espanola. На захтев Compania Espanola суд је одредио спајање два арбитражна поступка одређујући такође да свака странка има да именује свог арбитра а затим три арбитра да једногласно изаберу још два арбитра. Случај наведен према: *Iris Goldner, Mult-Party Arbitration, Croatian Arbitration Yearbook, Vol. 8, Загреб, 2001.* стр. 115

19. *Б. Познић*, наведено дело, стр. 16

поступку у својству супарничара могу учествовати само странке из арбитражног уговора.

У пракси СТА овај став је примењиван без изузетака. Тако у спору Т-10/94, арбитражна одлука донета 6. фебруара 1998. год. тужилац је тужио поред првотуженог, који је био уговорна странка и друготуженог, који је био један од лица за која је првотужени купио робу, наводећи да су прво и друготужени солидарни дужници. Арбитри су нагласили да солидарност не може бити основ за успостављање надлежности арбитраже у односу на лице које није било странка из арбитражног уговора и огласиле се ненадлежним у односу на друготуженог уз образложење. “Тужилац је између осталога предложио да арбитражно веће обавезе тужене на исплату дуга као солидарне дужнике. Међутим, надлежности Сољнојтрговинске арбитраже не може се засновати на евентуалној солидарној обавези тужених предузећа већ само на посвојојњу арбитражног уговора у писменом облику.”²⁰⁾

Mirjana Cukavac,
Secretary of the Foreign Trade Arbitration
at the Commercial Chamber of Yugoslavia, Belgrade

Multy – Party Arbitration

Summary

The author analyses multi-party arbitration i.e. arbitration with more than two participating parties. Fundamental principle of multi-party arbitration is that all parties in a multi – party arbitration proceedings have to be parties to the arbitration agreement. The author also analyses the constitution of the arbitral tribunal in two different situation of multi - party arbitration. First situation is typical. In that situation exists only one contract among more than two parties with one arbitration clause. The rules of some arbitration institutions are not concordant providing different solutions. In second situation exist two or more related contracts among plurality of the parties with two or more arbitration clauses. In such situation, it might seem logical to join arbitration proceedings and thus save time and money, avoid the danger of inconsistent decisions and findings and achieve greater efficiency. But consolidation of arbitration proceedings in one multi - party arbitration is possible only with content of all parties.

Key words : multi-party arbitration, consolidation

20. Извод из одлуке СТА Т – 10/94 од 6. фебруара 1998. год.